

kich Komisyj Sejmowych. Gdy plenum nie wchodzi w rachubę Konwent Seniorów jest najlepszym środkiem skonstatowania woli Sejmu. Nasza mała konstytucja nie jest arcydziełem prawnym, ale nie znaczy to, że jest bezsensowna, jak niektórzy przypuszczają. Sposób polega na zwyczaju prawnym. W sprawie tworzenia rządu jest rzeczą wykluczoną zwracanie się do plenum, uchwały jego bowiem są nieodwołalne. Pozostaje jedynie dojście do porozumienia w tej formie, że Marszałek Sejmu komunikuje Naczelnikowi Państwa wolę większości. W każdym parlamencie istnieją analogiczne instytucje. Ponieważ w małej konstytucji nie przewidziana jest sprawa inicjatywy, należy rozumieć, iż przysługuje ona obu stronom. Dotychczas wychodziła ona ze strony Sejmu i leży to w interesie sprawy, gdyż nie odpowiadałoby to powadze urzędu Naczelnika Państwa, gdyby kilka jego kandydatur kolejno odrzucano. Jeśli mamy na oku rychłe rozwiązanie przesilenia, to drogę do porozumienia znajdziemy łatwo.

Poseł Woźnicki zaznacza, że należy przystąpić do udzielenia odpowiedzi p. Naczelnikowi Państwa na jego pytania.

P. Naczelnik Państwa: Ze względów zasadniczych nie mam prawa i chęci brania udziału w dyskusji Panów, ale są także z drugiej strony i względy praktyczne, więc waham się, czy przenieść względy praktyczne nad zasadę, czy zatem wziąć udział w dyskusji Panów, czy Panów opuścić.

Poseł Głąbiński zaznacza, że jeżeli ma się dać autorytatywną odpowiedź na pytania p. Naczelnika Państwa to może się to stać tylko w drodze uchwały na plenum Sejmu.

Poseł Dubanowicz stwierdza, iż wobec tego, że w myśl życzenia p. Naczelnika Państwa, zebranie z jego udziałem ma tylko charakter nieoficjalny, do właściwego prawnego załatwienia sprawy odpowiedzi na pytania p. Naczelnika Państwa, będzie można przystąpić tylko na oficjalnym zebraniu, a zatem bez udziału p. Naczelnika Państwa.

V. LIST DO MARSZAŁKA SEJMU Z DNIA 17-GO CZERWCA 1922 R.

Sprawa wyjaśnienia, jak należy rozumieć postanowienie t. zw. małej konstytucji, że «Naczelnik Państwa powołuje Rząd w pełnym składzie na podstawie porozumienia z Sejmem», została oddana komisji konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego. Obradowała ona nad tym zagadnieniem w dniach 13 i 14 czerwca 1922 r. Dnia 16 czerwca 1922 r. sprawa przeszła na plenum Sejmu, który tegoż dnia uchwa-

lił 188 głosami przeciw 179 następującą rezolucję: «Wyrazy Naczelnik Państwa powołuje» i wyrazy «na podstawie porozumienia z Sejmem» interpretuje Sejm w ten sposób, że inicjatywa w wyznaczeniu premiera należy z reguły do Naczelnika Państwa. W braku propozycji Naczelnika Państwa lub zgody Sejmu Ustawodawczego, względnie organu przez Sejm regulaminowo ustanowionego, ten organ większością głosów desygnuje premiera». Dnia 17 czerwca 1922 r. Sejm 161 głosami przeciw 150 ustanowił ten «organ», o którym mówi wyżej przytoczona rezolucja. W tym celu regulamin sejmowy został uzupełniony postanowieniem o utworzeniu t. zw. Komisji Głównej, ciała, złożonego z przeszło osiemdziesięciu delegatów klubów, głosującego w ten sposób, że przedstawiciele każdego klubu oddają tyle głosów, ilu członków liczy klub, przez nich reprezentowany.

Tego samego dnia Marszałek Sejmu wysłał pismo do Naczelnika Państwa, w którym podał mu do wiadomości wyżej wspomniane uchwały sejmowe z dnia 16 i 17 czerwca 1922 r. i prosił go «o wyrażenie swych propozycji co do dalszego postępowania».

Piłsudski również tego samego dnia przysłał Marszałkowi Sejmu niżej przytoczoną odpowiedź, w której podał motywy swego zrzeczenia się inicjatywy przy powołaniu nowego rządu.

List podajemy według «Kuriera Porannego» z dnia 18 czerwca 1922 r.

Do Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej w miejscu

W odpowiedzi na pismo Pana Marszałka z dn. 17-go czerwca r. b., zawierającego tekst uchwał Sejmu Ustawodawczego z dn. 16-go i 17-go b. m. w sprawie tworzenia rządu, mam zaszczyt zakomunikować, co następuje:

Dotychczas w wypadku otwarcia się przesilenia rządowego odczuwałem brak jasnych i niedwuznacznych postanowień co do metod tworzenia rządu oraz ulegalizowanej instytucji, mogącej kryzys rozwiązać w sposób legalny i na prawie oparty.

Brak takiej instytucji dał się odczuć zwłaszcza przy ostatnim przesileniu rządowym, gdy Konwent Seniorów, to jest ta instytucja, którą dotychczas uważałem za miarodajną przy tworzeniu rządu, został zakwestionowany zarówno przez Pana Marszałka, jak i przez przewodniczących niektórych klubów sejmowych, w czasie moich z nimi konferencji w dn. 10-go i 11-go b. m.

Uchwały sejmowe z dn. 16-go i 17-go b. m. w znacznej mierze przyczyniają się do oparcia tak ważnej sprawy, jak tworzenie rządu na podstawie prawnej, przez co szczęśliwie,

mam nadzieję, przyczynię się do wyjaśnienia prawnych zasad rządzenia w Polsce.

W tym stanie rzeczy, nie mogąc zmienić dotychczasowego mojego stanowiska, które określiłem w przemówieniu do Konwentu Seniorów w dn. 12-go b. m., uważam, iż gdy istnieje w łonie Sejmu instytucja, powołana prawnie do tworzenia rządu, nie chcę w tej ważnej dla państwa sprawie z instytucją tą o prawo pierwszeństwa się współubiegać, i dlatego, usuwając na stronę moją osobę, zrzekam się inicjatywy przy powołaniu nowego rządu, prosząc zarazem Pana Marszałka o wskazanie mi desygnowanego przez Sejm premiera, w myśl wyżej powołanych uchwał z dn. 16-go i 17-go czerwca r. b.

Warszawa, Belweder, 17-go czerwca 1922 r.

Naczelnik Państwa
Józef Piłsudski.

VI. LIST DO MARSZAŁKA SEJMU Z DNIA 19-GO CZERWCA 1922 R.

Dnia 18 czerwca 1922 «Komisja Główna» uchwaliła desygnować na premiera Stefana Przanowskiego, dyrektora fabryki «Norblin, Buch i Werner».

Następnego dnia po odbyciu przez Przanowskiego pierwszych rozmów z przedstawicielami niektórych klubów Marszałek Sejmu wysłał pismo do Naczelnika Państwa z zawiadomieniem o wyżej wspomnianej uchwale «Komisji Głównej».

Tego samego dnia Piłsudski wysłał do Marszałka Sejmu niżej przytoczony list, w którym ograniczył się do przyjęcia tylko do wiadomości pisma Trąpczyńskiego.

List podajemy według «Kuriera Porannego» z dnia 20 czerwca 1922 r.

Do Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej
Polskiej w miejscu.

Pismo Pana Marszałka z dnia dzisiejszego, zawiadamiające mnie o tym, że Komisja Główna Sejmu Ustawodawczego na posiedzeniu z dn. 18-go b. m. uchwaliła desygnować P. Stefana Przanowskiego na stanowisko prezesa gabinetu — przyjmuję do wiadomości.

Warszawa, Belweder, 19-go czerwca 1922 r.

Naczelnik Państwa
Józef Piłsudski.